

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

. . . การพัฒนาชนบทเป็นงานที่สำคัญ เป็นงานที่ยาก เป็นงานที่จะต้องทำให้
ได้ด้วยความสามารถ ด้วยความฉลาด คือทั้งเฉลียวทั้งฉลาดด้วยความบริสุทธิ์
ใจมิได้มุ่งที่จะหากินด้วยวิธีการใด ๆ ใครอยากหากินขอให้ลาออกจากตำแหน่งไป
ทำการค้าดีกว่า เพราะว่าทำผิดพลาดไปแล้วบ้านเมืองเราล่มจม และเมื่อบ้าน
เมืองเราล่มจมแล้วเราก็อยู่ไม่ได้ ก็เท่ากับเสียหายทุกอย่าง . . . การที่นำ
ความเจริญการพัฒนาไปสู่ชนบท หมายถึงไปสู่ประชาชนในชนบทนั้นมีเหตุผลหลาย
ประการ เหตุผลใหญ่ที่สุดข้อแรกคือ มนุษยธรรม ความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ที่อยู่
ร่วมประเทศกับเรา ซึ่งถ้าพูดถึงทางหนึ่งก็เป็นเพื่อนร่วมชาติ เป็นผู้ที่เรารู้ว่าอยู่
ในความแร้นแค้น ก็ถ้าเรามีเมตตาแล้ว จำเป็นที่ทางราชการเราซึ่งเป็นผู้ที่มี
ความรู้มากกว่า ผู้มีฐานะดีกว่าควรที่จะไปช่วย . . . เหตุผลที่สองที่จะต้อง
พัฒนาชนบทนั้นก็เพื่อความปลอดภัยของบ้านเมือง เพื่อความก้าวหน้านอกเหนือ
จากมนุษยธรรม เพราะว่าถ้าบ้านเมืองเรามีความเจริญมีความมั่นคงก็ทำให้เรา
อยู่ได้ . . . ปัจจัยสำคัญคือความมั่นคงของประชาชนทั่วไปในชนบท เพราะ
ประชาชนในชนบทเป็นประชาชนส่วนรวม และประชาชนส่วนรวมหรือประชาชน
ทั้งหมดนั้นคือชาติเราจึงต้องปฏิบัติให้ชาติคือให้ประชาชนในส่วนรวมมีความมั่นคง
เพื่อเราจะอยู่ได้ . . . เวลานี้บ้านเมืองของเราอยู่ในที่คับขันถ้าเราทำอะไร
ที่เปิดช่องให้ผู้ก่อการร้าย ผู้ที่มาแทรกซึมเข้ามาได้ เราก็ทำผิดต่อบ้านเมือง ถ้า
เราสร้างรั้วขึ้นมาได้ด้วยการพัฒนาทั้งคนทั้งวัตถุให้ดีให้มีความสุขให้มีความพอใจ
เราไม่มีวันที่จะเรียกว่า เสียบ้านเมือง . . .

ความข้างต้นเป็นตอนหนึ่งของพระบรมราชาโชวาท ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัว องค์พระประมุขของชาติ รัชกาลปัจจุบัน พระราชทานแก่คณะผู้บริหารงานเร่ง
รัดพัฒนาชนบท ระดับผู้ว่าราชการจังหวัด ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน เมื่อวันศุกร์ที่ 13
มิถุนายน พ.ศ. 2512 (สำนักพระราชเลขานุการ 2513 : 127-133) ซึ่งแสดง

ให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาชนบทที่มีต่อประเทศชาติ รัฐบาลทุกยุคสมัยต่างก็ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นนี้ จึงได้ถือว่าการพัฒนาชนบทเป็นนโยบายหลักที่จะต้องดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จโดยเร่งด่วน ดังจากคำกล่าวของ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ในการประชุมผู้ว่าราชการจังหวัดเรื่องนโยบายประกันราคาข้าวเปลือก ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2523 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ม.ป.ป. : 4) มีความตอนหนึ่งว่า

. . . รัฐบาลตระหนักดีว่าชนบทไทยคือหัวใจของชาติถ้าชนบทอยู่ไม่ได้ประเทศชาติก็อยู่ไม่ได้ รัฐบาลนี้จึงถือว่าการพัฒนาชนบทเป็นภาระหน้าที่ที่พี่น้องประชาชนชาวไทยทุกกลุ่มทุกฝ่าย ไม่ว่าจะอยู่ในภาครัฐบาลหรือเอกชนจะต้องร่วมมือร่วมใจกันทำให้บังเกิดผลอย่างจริงจังและต่อเนื่อง . . .

การที่กล่าวได้ว่าชนบทเป็นหัวใจของชาติ ก็เพราะประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศคือกว่าร้อยละ 80 อาศัยอยู่ในชนบท (คำริ น้อยมณี 2521 : 7; ไพรัตน์ เตชะรินทร์ 2516 : 101) ดังนั้น ความเจริญก้าวหน้าของประเทศจึงขึ้นอยู่กับความเจริญก้าวหน้าของชนบท (วิรัตน์ สมทน 2527 : 43-44) และปัญหาของคนในชนบทก็คือปัญหาของประเทศ ถ้าสามารถแก้ไขปัญหาของคนในชนบทได้ก็สามารถแก้ไขปัญหาของประเทศได้ (เสน่ห์ จุย์จิต 2526 : 27) ในปัจจุบันชนบทมีปัญหามากหลายด้าน เช่น รายได้น้อย ผลผลิตต่ำ ความอดอยาก ยากจน ความไม่รู้หนังสือ โรคภัยไข้เจ็บนานาชนิด การเอาโรคเอาเปรียบ จากบุคคลบางกลุ่มในสังคม (สุวิทย์ ยิ่งวรรณธ์ 2512 : 47) และในบรรดาปัญหาทั้งหลายที่นับว่ามีความสำคัญและเป็นปัญหาหลัก อาจจำแนกได้เป็น 3 ปัญหาคือ ปัญหาความยากจน ปัญหาความรู้ และปัญหาสุขภาพอนามัย (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี และ ดิเรก ฤกษ์หรราย 2524 : 18) โดยที่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ในชนบท ดังนั้น การพัฒนาชนบทจึงจะเป็นทางออกที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ดังนั้นผู้บริหารประเทศจึงให้ความสำคัญแก่งานพัฒนาชนบทมาโดยตลอด นับตั้งแต่สมัยสุโขทัยเรื่อยมา (คำริ น้อยมณี 2521 : 6) แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนาชนบทแบบมีแบบแผนและจริงจังนั้น เริ่มขึ้นพร้อมกับการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ เป็นแผนสำหรับพัฒนาประเทศในปี พ.ศ. 2504 โดยในระยะนั้นเป้าหมายการพัฒนาประเทศเน้นหนักในด้านเศรษฐกิจ แต่ต่อมารัฐบาลได้ตระหนักว่าการมุ่งพัฒนาเฉพาะด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวไม่อาจประสบผลสำเร็จในการพัฒนาประเทศได้จำเป็นต้อง

พัฒนาในด้านอื่น ๆ พร้อมกันไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสังคมจึงได้มีการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมด้วยและเติมคำว่า สังคม ลงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจตั้งแต่ฉบับที่ 2 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันประเทศไทยได้ใช้แผนพัฒนาฯ ผ่านไปแล้ว 5 ฉบับ ขณะนี้กำลังอยู่ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. 2530 และจะสิ้นสุดลงในปี พ.ศ. 2534

แผนพัฒนาฯ ทั้ง 6 ฉบับที่ใช้เป็นแผนสำหรับการพัฒนาประเทศเป็นเวลาดึกต่อกันมากกว่า 20 ปี ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาชนบทเป็นอย่างมาก ในแต่ละแผนได้มีนโยบาย และแนวทาง ในการดำเนินงานแตกต่างกันออกไปตามแนวคิดที่มีต่อการพัฒนาชนบทในช่วงเวลานั้น ๆ สำหรับในช่วงของการใช้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-4 ถ้ามองอย่างผิวเผินจะพบว่าได้ผลเป็นที่น่าพอใจคือทำให้เกิดความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจโดยส่วนรวมอย่างเห็นได้ชัด รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นในอัตราโดยเฉลี่ยร้อยละ 7 ต่อปี แต่ถ้ามพิจารณาอย่างรอบคอบแล้วจะพบว่าการพัฒนาชนบทของไทยยังขาดความสมดุลย์อยู่มากผลจากการศึกษาวิจัยที่มีผู้ทำการศึกษาไว้ต่างก็ได้ข้อสรุปที่สอดคล้องต้องกันว่า มีพื้นที่และประชาชนในชนบทอีกไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของประเทศที่ยังได้รับผลจากการพัฒนาไม่เพียงพอ ความเจริญส่วนใหญ่ตกอยู่ในเขตตัวเมืองในขณะที่พื้นที่แถบชนบทแทบไม่ได้ผลประโยชน์จากการพัฒนาเลย ชาวชนบทยังอยู่ในสภาพที่ยากจน ล้าหลัง และไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ยิ่งไปกว่านั้นทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะที่ดิน แหล่งน้ำและป่าไม้ ซึ่งเคยอยู่ในสภาพอุดมสมบูรณ์และได้เคยมีส่วนช่วยบรรเทาปัญหาความยากจนของชนบทส่วนหนึ่งในอดีตได้ทรุดโทรมลงตามลำดับ (เปรม ติณสูลานนท์ คำนวณ อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ม.ป.ป. : 4) จึงกล่าวได้ว่าปัญหาของชาวชนบทส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการแก้ไขและซ้ำร้ายจะยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นไปอีกความเหลื่อมล้ำต่ำสูงของรายได้ สภาพความเป็นอยู่ระหว่างคนในชนบทกับในเมืองจะยิ่งห่างไกลกันขึ้นทุกที

ปธาน สุวรรณมงคล (2526 : 83-85) ได้วิเคราะห์นโยบายของรัฐบาลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบท ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2475 จนถึงปี พ.ศ. 2523 โดยพิจารณาทั้งนโยบายที่เป็นลายลักษณ์อักษร แผนงาน โครงการ องค์การบริหาร และการจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนา อันส่งผลให้การพัฒนาไม่ประสบผลสำเร็จในการแก้ไขปัญหาของคนในชนบทว่า ส่วนหนึ่งเป็นผลเนื่องมาจากนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาชนบท เป็นนโยบายที่มองว่าปัญหาในชนบทเป็นปัญหาทางเทคนิคการผลิตเป็นส่วนใหญ่ วิธีการแก้ไขจึงเน้นการใช้เทคนิควิชาการเข้าแก้ไข ซึ่งเทคนิควิชาการต่าง ๆ

เหล่านี้ เจ้าหน้าที่รัฐเป็นผู้หยิบยื่นให้แก่ชาวชนบท โดยมีได้คำนึงถึงระดับความรู้ความสามารถของประชาชน และระดับเทคโนโลยีที่ใช้กันอยู่ในชุมชนนั้นทำให้เกิดภาวะต้องพึ่งพิงรัฐ และประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมน้อยหรือไม่ได้ร่วมด้วยเลย กับทั้งนโยบายการพัฒนาชนบทที่ผ่านมา ไม่ได้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน การดำเนินงานต่าง ๆ ตั้งแต่กำหนดนโยบายจนถึงการติดตามประเมินผล ล้วนดำเนินงานโดยระบบราชการทั้งสิ้น ทำให้ประชาชนขาดการเอาใจใส่บำรุงรักษาโดยคิดว่าเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องทำ

ความล้มเหลวที่จะพัฒนาชนบทและแก้ไขปัญหาพื้นฐานของชาวชนบท โดยแผนพัฒนาฯ ที่ใช้ติดต่อกันมาตั้งแต่ ฉบับที่ 1-4 เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป รัฐบาลเองก็ตระหนักดีในข้อนี้ ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ที่มีต่อที่ประชุมพ่อค้าข้าวและเจ้าของโรงสี ณ ทำเนียบรัฐบาลเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2528 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ม.ป.ป. : 2) มีความตอนหนึ่งว่า

. . . จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ ฉบับที่ 1-4 ซึ่งจะหมดลงใน 2-3 เดือนข้างหน้า เรายังไม่ได้ผลตอบแทนจากการปฏิบัติมากนัก . . . มีผู้กล่าวกันว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทั้ง 4 ฉบับ ที่ผ่านมามีบ้านเมืองพัฒนาไปจริง มีปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นมากมาย แต่ในทางตรงกันข้ามพ่อค้าก็ยังร่ำรวยขึ้นทุกวัน เราอาจต้องชลอ ความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจลง เพื่อให้ชนบทมีโอกาสที่จะพัฒนา ในลักษณะที่ชาวชนบทต้องการ ไม่ใช่มีแต่วิสาหกิจพื้นฐาน แต่ราษฎรจนลงทุกวัน . . .

เพื่อที่จะให้การพัฒนาชนบทอันเป็นนโยบายหลักประสบความสำเร็จสามารถแก้ไขปัญหาของชาวชนบทได้อย่างแท้จริง ในช่วงสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 รัฐบาลจึงแต่งตั้ง คณะทำงานทบทวนและศึกษานโยบายการพัฒนาชนบทของชาติขึ้นคณะหนึ่ง มีนายเสน่ห์ จามริก เป็นประธาน จากการศึกษาคณะทำงานทบทวน และศึกษานโยบายฯ ได้นำเสนอแนวทางการดำเนินการพัฒนาที่รัฐควรทำและไม่ควรทำ (โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ 2525 : 33-34) พอสรุปได้ดังนี้ คือ ประการแรกประเทศไทยจะต้องสนใจต่อการพัฒนาชนบทอย่างจริงจังในฐานะที่เป็นการแก้ปัญหารากฐานของประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม ประการที่สอง เป้าหมายของการพัฒนาชนบทไม่ควรมุ่งแต่เพียงเพิ่มผลผลิตและรายได้ส่วนรวมของประเทศชาติเป็นหลัก หากแต่จะต้องมุ่งให้ความ

สำคัญแก่ตัวคนคือประชาชนยากจนในเขตพื้นที่ที่ยังไม่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเพียงพอให้สามารถช่วยเหลือตัวเองได้เป็นเป้าหมายที่สำคัญที่สุด ประการที่สาม การพัฒนาชนบทจะต้องมุ่งแก้ไขปัญหารากฐานต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุของความยากจน โดยให้สอดคล้องกับสภาพของแต่ละพื้นที่ให้ได้มากที่สุด จากข้อเสนอของคณะทำงานดังกล่าวทำให้เกิดแนวคิดในการพัฒนาชนบทแนวใหม่ที่แตกต่างกันไปจากแนวคิดการพัฒนาในอดีต 3 ประการ (ประธาน สุวรรณมงคล 2526 : 86) อันได้แก่

1. ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาชนบทเป็นอันดับสูงสุดโดยที่รัฐต้องจัดสรรทรัพยากรแก่การพัฒนาชนบทในลำดับที่สูงกว่าสาขาการพัฒนาอื่นพร้อม ๆ กับการให้ความเอาใจใส่กับสาเหตุของปัญหาความยากจนเป็นอันดับแรก เพื่อเป็นการมุ่งแก้ไขปัญหาคือต้นเหตุซึ่งตรงกันข้ามกับแนวคิดการพัฒนาในอดีตที่เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยส่วนรวมของประเทศโดยหวังว่าจะส่งผลในการแก้ไขปัญหาคือความยากจนในชนบทซึ่งไม่เป็นจริงในทางปฏิบัติ
2. มุ่งเน้นที่จะแก้ไขปัญหาคือต้นเหตุแห่งรากเหง้าของความยากจนในชนบท เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิต และเพื่อให้ประชาชนช่วยเหลือตัวเองได้ โดยหลีกเลี่ยงกิจกรรมการพัฒนาชนิดที่ลอกเลียนแบบการพัฒนาของพื้นที่ชนบทที่เจริญแล้ว และหลีกเลี่ยงการพัฒนาแบบประชานิยม เพราะจะทำให้ประชาชนในชนบทไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้
3. มีการเน้นพื้นที่เป็นหลักโดยให้ความสำคัญแก่พื้นที่ยากจนหนาแน่น และมีวิธีการพัฒนาที่แตกต่างไปจากเขตชนบททั่วไป ซึ่งในอดีตการพัฒนาที่มีลักษณะคล้ายสูตรสำเร็จก็นำไปใช้ในเขตชนบททั้งหมดโดยไม่มีการจัดอันดับความสำคัญของพื้นที่และทำให้พื้นที่ชนบทที่มีแนวการพัฒนาได้รับประโยชน์จากการพัฒนาชนบทแบบที่ผ่านมามากที่สุดไม่มีการกระจายการพัฒนาตามความเหมาะสม

จากแนวคิดใหม่ในการพัฒนาชนบท ทำให้การพัฒนาชนบทในแผนพัฒนาฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2524-2529) ยึดหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ

1. ให้ความสำคัญแก่พื้นที่ชนบทที่มีสภาพปัญหาความยากจนหนาแน่นตามที่ อำเภอ และกิ่งอำเภอกำหนดไว้เป็นรายชื่อหมู่บ้าน
2. พัฒนาฐานะของประชาชนในพื้นที่ยากจนให้พออยู่พอกินและได้รับบริการเบื้องต้นที่จำเป็นเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและความเป็นอยู่อย่างทั่วถึง
3. ปรับปรุงให้ประชาชนช่วยเหลือตนเองให้มากขึ้นตามลำดับ
4. แก้ไขปัญหาที่ประชาชนยากจนเผชิญอยู่ในท้องถิ่น โดยเน้นวิธีการแบบง่าย ๆ ที่ประชาชนทำได้เองและใช้เงินทุนน้อย
5. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาของตนเองให้มากที่สุด (ชนิตา

รักษ์พลเมือง 2526 : 108-109)

อันที่จริงแล้ว แนวคิด และหลักการพัฒนาชนบทแนวใหม่ตามแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 5 ที่เน้นพื้นที่เป้าหมายยากจนหนาแน่น โดยมีปรัชญาและหลักการเน้นที่องค์กร ประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชน การริเริ่มโดยประชาชน การพึ่งตนเอง การ เลือกรูปแบบการให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม และความต้องการของประชาชนนั้น เป็น ปรัชญาและหลักการ ที่กรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบงานพัฒนา ชนบทยึดถือปฏิบัติมาโดยตลอด (ไพรัตน์ เศษรินทร์ 2516 : 72) โดยกรมการ พัฒนาชุมชนมีปรัชญามูลฐานในงานพัฒนาชุมชน 5 ประการ (นิรุต ไชยกุล 2521 : 17-18) ดังต่อไปนี้

1. บุคคลแต่ละคน ย่อมมีความสำคัญและมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่ เหมือนกันจึงมีสิทธิ์พึงได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรมและอย่างมีเกียรติในฐานะที่ เป็นมนุษย์คนหนึ่ง
2. บุคคลแต่ละคนย่อมมีสิทธิ์ และสามารถที่จะกำหนดวิถีการดำรง ชีวิตของตนไปในทิศทางที่ตนต้องการ
3. บุคคลแต่ละคนหากมีโอกาสแล้วย่อมมีความสามารถที่จะเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงทัศนคติความประพฤติปฏิบัติและพัฒนาความสามารถให้มีความรับผิดชอบต่อ สังคมได้
4. มนุษย์ทุกคนมีพลังใจเรื่องความคิดริเริ่ม ความเป็นผู้นำ และ ความคิดใหม่ ๆ ซึ่งซ่อนเร้นอยู่และพลังความสามารถเหล่านี้ย่อมเจริญเติบโต และนำ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ถ้าได้รับการพัฒนา
5. การพัฒนาพลัง และ ขีดความสามารถของชุมชนในทุกด้านเป็น สิ่งพึงปรารถนาและมีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตของบุคคล ชุมชน และรัฐ

จะเห็นได้ว่าปรัชญาที่ยึดถือในงานพัฒนาชุมชนของกรมการพัฒนาชุมชนตั้งอยู่ บนรากฐานอันมั่นคงแห่งความศรัทธาในตัวคน และถือว่า พลังสำคัญที่จะบันดาลให้งาน พัฒนาบรรลุผลได้นั้นอยู่ที่ประชาชน (กรมการพัฒนาชุมชน 2520 : 1-2 ; ชีรวัดน์ นิจนตร 2528 : 23 ; นิรุต ไชยกุล 2521 : 17 ; ไพโรจน์ สุขลัมฤทธิ์ วิไล อูไรจิตติสุข และ เจตน์ ถึงสุข 2521 : 28 ; สุเทพ เชาวลิต 2524 : 28) ทั้งนี้ก็เพราะประชาชนคือทรัพยากรที่มีความสามารถมหาศาลทั้งในด้านกำลัง ความคิดความสามารถในด้านแรงงานฝีมือและทักษะ ทั้งยังสามารถจะพัฒนาตัวเองให้ ดีขึ้นได้ถ้ามีโอกาส ปรัชญานี้สอดคล้องกับหลักการพัฒนาชนบท ของพระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ที่ทรงเน้นความสำคัญของการพัฒนาบุคคลว่าเป็นกุญแจของความสำเร็จในการพัฒนาชนบทและตรงกับแนวคิดของ ลัญญา ลัญญาวิวัฒน์ (2526 : 16) ที่ว่า การพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องพัฒนาทั้ง คน และสิ่งแวดล้อมของคน

จากแนวคิดและปรัชญาในงานพัฒนาชุมชนดังกล่าว ได้มีผู้เสนอหลักการในการพัฒนาชุมชนไว้หลายด้าน แต่ก็มีความสอดคล้องไปในแนวเดียวกัน โดยสรุปเป็นหลักการใหญ่ ๆ ได้ดังนี้ (สิริวัฒน์ นิจนตร 2528 : 37)

1. หลักการพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะของประชาชนในชุมชน
2. หลักการให้รู้จักช่วยเหลือและพึ่งตนเอง
3. หลักการให้รู้จักเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมมือกันทำงานตามหลักประชาธิปไตย
4. หลักการพัฒนาตามความต้องการของประชาชน
5. หลักการช่วยกันคิด
6. หลักการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท้องถิ่น
7. หลักการประเมินผลการดำเนินงาน

โดยหลักการดังกล่าว ในงานพัฒนาชุมชน จึงส่งเสริมให้การพัฒนาเกิดจากการริเริ่มและดำเนินงานโดยประชาชน เป็นการช่วยเหลือและพึ่งตนเองตามคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บรมศาสดาที่ว่า " อัตตาหิ อัตโนนาโถ " ซึ่งแปลความหมายได้ว่าตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน และเพื่อให้เกิดพลังในการพัฒนา จึงสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มร่วมพลังการพัฒนา ในลักษณะสร้างพลังชุมชนและใช้พลังชุมชนในการพัฒนาชุมชน (พัฒน์ บุญยรัตพันธ์ 2517 : 145) ทั้งนี้เพราะเชื่อว่า ความสำเร็จของการพัฒนาไม่ได้ขึ้นกับความมั่งคั่งหรืออำนาจลึกลับอะไรทั้งสิ้น แต่ขึ้นอยู่กับพลังการทำงานร่วมกันของคนส่วนใหญ่ในสังคม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ (ไพศาล ไกรสิทธิ์ 2524 : 8) การสร้างสิ่งใหญ่โตมโหฬารในอดีตได้สำเร็จก็เป็นตัวอย่างของความสำเร็จ ที่เกิดจากพลังการทำงานร่วมกันของกลุ่มคน (วิรัตน์ สมทน 2527 : 55) การพัฒนาชุมชนก็เช่นเดียวกันจะสามารถดำเนินการได้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพก็โดยยึดหลักการรวมกลุ่มและทำงานร่วมกับกลุ่ม (จิรพรรณ กาญจนจิตรา 2520 : 125 ; บุญศรี คำแก้วศรี และ มนตรี ขอรรัตน์ 2525 : 149 ; สุเทพ เชาวลิต 2524 : 34) ความสำเร็จหรือล้มเหลวของการพัฒนาขึ้นอยู่กับตัวประชาชนในชนบทเป็นสำคัญ การพัฒนาของประชาชนมากหรือน้อยเพียงใดดูได้จากการรวมกลุ่ม

และกิจกรรมของกลุ่ม ถ้ากลุ่มสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพทุกคนในกลุ่มมีความรับผิดชอบในการทำหน้าที่ของตนและกลุ่มมีความเจริญก้าวหน้า ก็แสดงว่าการพัฒนาชุมชนได้ผล (ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ และคณะ 2521 : 499) ความสำคัญของกลุ่มที่มีต่อการพัฒนาชุมชนนั้นมีผู้ได้กล่าวไว้หลายประการ เช่น

1. กลุ่มสนองความต้องการของมนุษย์ที่เป็นสัตว์สังคมต้องการที่จะอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกันกับคนอื่น
2. กลุ่มช่วยให้เกิดการเรียนรู้ การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มและทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ช่วยให้คนเจริญเติบโตโดยเร็วที่สุด
3. กลุ่มมีอิทธิพลต่อบุคคล สามารถที่จะเปลี่ยนทัศนคติหรือท่าทีของบุคคลให้คล้อยตามหรือปฏิบัติตามกลุ่มได้
4. กลุ่มช่วยสร้างเสริมการทำงานแบบประชาธิปไตยเมื่อรวมกลุ่มกันแล้วเปิดโอกาสให้คนได้อภิปรายถกเถียงถึงปัญหาตลอดจนเสนอความคิดใหม่ ๆ จะช่วยให้การลงความเห็นหรือตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ได้ดีขึ้น
5. การทำงานเป็นกลุ่มช่วยให้ประหยัดเวลาและแรงงานช่วยให้สามารถทำงานที่ย่งยากสลับซับซ้อนหรือที่ไม่อาจทำได้คนเดียวให้สำเร็จได้และยังช่วยให้ตัดสินใจได้ดีขึ้น
6. กลุ่มก่อให้เกิดความเป็นพวกพ้องเกิดความสามัคคีเกิดความมั่นใจ มีแรงจูงใจ สามารถช่วยตัวเองได้ในที่สุด
7. กลุ่มช่วยให้เกิดพลัง หรืออำนาจในการต่อรองในเรื่องต่าง ๆ

จากที่ได้กล่าวมาแล้วจะเห็นว่า กลุ่ม และการทำงานเป็นกลุ่มนั้นมีความสำคัญต่องานพัฒนาชนบทอย่างมาก ดังนั้นในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 จึงได้เน้นในเรื่องการสร้างกลุ่มและพัฒนากลุ่มโดยการกำหนดให้มีองค์กรระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับชาติลงไปจนถึงระดับหมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับหมู่บ้านมีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นองค์กรที่ใกล้ชิดประชาชนในชนบทที่สุด และเป็นหน่วยปฏิบัติงานพัฒนาโดยตรงหากสามารถที่จะทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะมีพลังการพัฒนาที่สำคัญในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเองให้เจริญก้าวหน้าได้ด้วยหลักการพึ่งพาตนเอง และเมื่อหมู่บ้านในชนบทสามารถพัฒนาไปด้วยดีได้ นั่นคืองานพัฒนาชนบทก็จะสำเร็จตามเป้าหมายสามารถแก้ไขปัญหาของชาวชนบทที่เป็นปัญหาของประเทศได้ในที่สุด

แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนาชนบทเท่าที่ผ่านมาแม้ว่าจะมีการกำหนดนโยบายและหลักการที่ดูว่ามีความเหมาะสมเป็นที่ยอมรับว่าเป็นหนทางที่ถูกต้องแล้วก็ตามความ

ก้าวหน้าก็ยังไม่มากนัก การดำเนินงานยังมีอุปสรรคอยู่บ้างดังได้กล่าวมาแล้ว และหนึ่งในหลาย ๆ สาเหตุที่เป็นอุปสรรคต่อความก้าวหน้าในการพัฒนาชนบท คือ การที่ประชาชนในชนบท ยังมีสมรรถภาพในการทำงานกลุ่มไม่สูงพอ ผลักการพัฒนาจึงยังไม่เข้มแข็งพอที่จะใช้แก้ปัญหาหรือทำงานในการพัฒนาอย่างได้ผล มีผู้กล่าวถึงเรื่องการทำงานกลุ่มของคนไทยไว้หลายท่าน เช่น บรรจง ชูสกุลชาติ (2517 : 39) เขียนไว้ในหนังสือปฏิรูปอุดมการณ์การศึกษาว่า " คนไทยไม่สามารถร่วมกันทำงานเป็นทีมได้ เมื่อเราทำงานร่วมกันเป็นทีมก็มักจะมีปัญหา เรื่องความสามัคคี ปัญหาเรื่อง การใช้ปัญญาหาเหตุผล ตลอดจนปัญหาการไม่ซื่อสัตย์ต่อกัน " สุวิทย์ ยี่งวรพันธ์ (2512 : 4) เขียนไว้ในหนังสือ ชื่อ พัฒนาชนบทในประเทศไทย ว่า " คนไทยทั่ว ๆ ไปมีนิสัยชอบทำอะไรตามลำพังตนเองมากกว่าการตั้งกลุ่มหรือรับผิดชอบการทำงานเป็นหมู่" บทบรรณาธิการ คุรุปริทัศน์ (2522 : 1) กล่าวไว้ในหัวข้อความสามารถของการทำงานร่วมกัน ว่า " มีผู้กล่าวถึงธรรมชาติของคนไทยเกี่ยวกับการทำงานร่วมกันว่า คนไทย 1 คน สามารถสู้กับคนชาติอื่นได้ถึง 3 คน แต่ถ้าให้คนไทย 10 คน สู้กับคนชาติอื่นเพียง 3 คนก็อาจแพ้เขาได้ เราอาจสรุปได้ว่า คนไทยเราขาดความสามารถในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นคณะ "

จากรายงานการวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมการทำงานของคนไทยโดย ไพศาล ไกรสิทธิ์ (2524 : 190-192) มีว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งจากเอกสารและภาคสนามสนับสนุนสมมุติฐานดังต่อไปนี้เป็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ในด้านค่านิยมเกี่ยวกับการทำงาน คนไทยส่วนใหญ่ต้องการทำงานที่ไม่ต้องใช้ความพยายามอย่างสม่าเสมอ ไม่ต้องเสี่ยง ไม่ต้องรับผิดชอบและเป็นงานที่มีอิสระ ส่วนในด้านพฤติกรรมการทำงานนั้น คนไทยส่วนใหญ่ไม่มีการวางแผนในการทำงาน มีสมรรถภาพในการทำงานคนเดียว ไม่มีประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม และไม่มีวินัยในการทำงาน

จากปรัชญา แนวคิด หลักการ ที่ได้จากเอกสาร และรายงานการวิจัยที่ได้กล่าวมา พอสรุปได้ว่า ความสำเร็จของงานพัฒนาชนบทนั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งคือตัวประชาชนในชนบท โดยจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างจริงจังในลักษณะที่ช่วยเหลือและพึ่งพาตนเองโดยมีรัฐเป็นฝ่ายสนับสนุน และเพื่อให้ได้พลังในการพัฒนาที่เข้มแข็งพอ การรวมกลุ่มหรือการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีขึ้น รัฐบาลเองได้ตระหนักในเรื่องนี้ดี จึงได้กำหนดให้มีการจัดตั้งองค์กรระดับต่าง ๆ ขึ้นที่สำคัญคือองค์กรระดับหมู่บ้านเพราะทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและดำเนินการพัฒนาชุมชนของตนเอง ภายใต้แนวคิดที่ว่า

การสร้างองค์กรท้องถิ่นให้เข้มแข็งเป็นวิธีที่จะสามารถบริหารแนวนโยบายการกระจาย
 ผลการพัฒนาอย่างได้ผล แต่ปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้การพัฒนาตามแนวคิดดังกล่าวไม่
 ก้าวหน้าเท่าที่ควรได้แก่การที่ประชาชนในชนบทยังขาดสมรรถภาพในการทำงานเป็น
 กลุ่มที่สูงพอ หนทางที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวได้ คือต้องพัฒนาสมรรถภาพการทำงานเป็น
 กลุ่มให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน ซึ่งสำหรับการพัฒนาคนจำนวนมากในลักษณะนี้หนทาง
 หนึ่งที่เหมาะสมคือการพัฒนาโดยอาศัยกลุ่มโดยมีแนวคิดว่าการกลุ่มกับคนมีความสัมพันธ์กัน
 อย่างลึกซึ้ง กล่าวคือ คนเป็นผู้สร้างกลุ่มและกลุ่มมีอิทธิพลเหนือคนที่เป็นสมาชิกกลุ่มนั้น
 ทั้งในด้านการสร้างบุคลิกภาพลักษณะนิสัยความคิด ความรู้สึก ความเข้าใจ และการ
 ประพฤติปฏิบัติ (อากรพันธ์ จันทรสว่าง 2524 : 3) ดังนั้นเมื่อบุคคลเข้าอยู่ใน
 กลุ่มที่มีการดำเนินงานไปก็จะได้เรียนรู้เรื่องราวของการทำงานกลุ่ม และได้พัฒนา
 สมรรถภาพการทำงานเป็นกลุ่มของตนให้สูงขึ้นแต่กลุ่มจะคงอยู่และดำเนินงานไปได้ดี
 มากน้อยเพียงใด องค์กรประกอบสำคัญประการหนึ่งก็คือตัวผู้นำ ทั้งนี้เพราะผู้นำเป็น
 ผู้ที่มีอิทธิพลเหนือสมาชิกในกลุ่มสามารถชักชวนให้สมาชิกอื่น ๆ ปฏิบัติภารกิจของกลุ่ม
 ให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย (Dunn, Stephen and Roland 1973 : 178) ทั้งนี้
 เนื่องจากสมาชิกมีความเชื่อมั่นในตัวผู้นำ (Burby 1972 : 43-46) และเนื่อง
 จากผู้นำมีความสามารถในการปกครองบังคับบัญชา และนำกลุ่มไปได้ (อรุณ รักธรรม
 2522 : 187) การดำเนินงานของกลุ่มจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ หรือล้มเหลว
 ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้นำ (จิรพรรณ กาญจนจิตรา 2520 : 47) ดังนั้นวิธีการที่
 เหมาะสมจึงควรได้พัฒนาตัวผู้นำขึ้นมาก่อน และสำหรับงานพัฒนาชนบท ผู้นำก็คือผู้นำ
 ท้องถิ่น ทั้งที่ได้รับการแต่งตั้งจากราชการและที่เป็นผู้นำตามธรรมชาติ เพื่อให้ผู้นำ
 ท้องถิ่นสามารถนำกลุ่มสมาชิกในหมู่บ้านทำงานและใช้กลุ่มในการพัฒนาสมรรถภาพการ
 ทำงานเป็นกลุ่มให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ต่อไป

การพัฒนาผู้นำท้องถิ่นทำได้ด้วยกระบวนการฝึกอบรม ซึ่งเป็นกระบวนการ
 ให้การศึกษารูปแบบหนึ่ง การฝึกอบรมจะดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุ
 เป้าหมายที่วางไว้ก็ด้วยการดำเนินการอย่างมีระบบระเบียบ และจำเป็นต้องมีหลักสูตร
 เป็นกรอบหรือแนวทางสำหรับการจัดฝึกอบรม ซึ่งในปัจจุบันนี้เท่าที่ได้สำรวจจากแหล่ง
 ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมพัฒนาผู้นำท้องถิ่น เช่น กรมการพัฒนาชุมชนและหน่วย
 งานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง พบว่ายังไม่มีหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการพัฒนา
 สมรรถภาพในการทำงานเป็นกลุ่มโดยเฉพาะ และจากรายงานการวิจัยเรื่อง การวิจัย
 เพื่อจัดรูปแบบยุทธวิธีฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน โดย ทองคุณ หงส์พันธ์
 (2522 : 120) พบว่าผู้นำท้องถิ่นในระดับหมู่บ้านมีความสนใจและต้องการที่จะได้รับ

การฝึกอบรมในหัวข้อเรื่องการทำงานเป็นหมู่คณะ ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐานที่ผู้วิจัยได้ทำขึ้น จึงสมควรที่จะได้มีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสมรรถภาพการทำงานเป็นกลุ่มสำหรับผู้นำท้องถิ่นระดับหมู่บ้านในประเทศไทยขึ้น เพื่อจะได้ใช้สำหรับการฝึกอบรมเสริมให้ผู้เขามีสมรรถภาพในการทำงานเป็นกลุ่มสูงขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ สามารถที่จะนำกลุ่มและใช้กลุ่มเพื่อการพัฒนาประชาชนในชนบทให้มีสมรรถภาพในการทำงานเป็นกลุ่มและร่วมกันพัฒนาชุมชนโดยพลังของกลุ่ม สามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนของตนซึ่งจะช่วยให้ลุล่วงไปตามเป้าหมายของแผนพัฒนาชนบทยากจนที่อยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทำให้ชนบทไทยมีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม อันจะส่งผลให้เกิดความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงต่อประเทศชาติโดยส่วนรวมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสมรรถภาพการทำงานเป็นกลุ่มสำหรับผู้นำท้องถิ่นระดับหมู่บ้านในประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

หลักสูตรฝึกอบรมเสริมสมรรถภาพการทำงานเป็นกลุ่มสำหรับผู้นำท้องถิ่นระดับหมู่บ้านที่พัฒนาขึ้น เป็นหลักสูตรเสริมสมรรถภาพพื้นฐานโดยทั่วไปของการทำงานเป็นกลุ่ม เนื้อหาสาระของหลักสูตรเน้นหลักการของการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เพื่อให้สามารถใช้หลักสูตรได้ในวงกว้างทุกท้องถิ่น

สมมติฐานของการวิจัย

หลังการฝึกอบรมโดยใช้ หลักสูตรฝึกอบรมเสริมสมรรถภาพการทำงานเป็นกลุ่มสำหรับผู้นำท้องถิ่นระดับหมู่บ้านในประเทศไทย สมรรถภาพด้านต่าง ๆ ในการทำงานเป็นกลุ่มของผู้นำท้องถิ่นระดับหมู่บ้านสูงขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรม

คำจำกัดความของคำที่ใช้ในการวิจัย

1. หลักสูตรฝึกอบรมเสริมสมรรถภาพการทำงานเป็นกลุ่ม สำหรับผู้นำท้องถิ่นระดับหมู่บ้านในประเทศไทย หมายถึง เอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร ที่ใช้เป็นแนวทางในการฝึกอบรม เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดสมรรถภาพในการทำงานเป็นกลุ่มที่กำหนดขึ้น
2. เอกสารหลักสูตร หมายถึง เอกสารข้อกำหนดเกี่ยวกับมวลประสบการณ์

ที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการ สำหรับเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ เจริญงอกงามพัฒนาไปในแนวที่ต้องการ ในการวิจัยนี้หมายถึง เอกสารหลักสูตรที่ใช้ในการฝึกอบรมเสริมสมรรถภาพการทำงานเป็นกลุ่ม สำหรับผู้นำท้องถิ่นระดับหมู่บ้านในประเทศไทย

3. เอกสารประกอบหลักสูตร หมายถึง เอกสารที่ใช้ประกอบกับหลักสูตร ในการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน ในการวิจัยนี้หมายถึง ตารางการฝึกอบรม คู่มือวิทยากร คู่มือผู้เข้ารับการฝึกอบรม และเอกสารประกอบการฝึกอบรม

4. การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการที่จัดขึ้นอย่างมีระบบระเบียบ เพื่อพัฒนาบุคคล ทั้งในด้าน ความรู้ เจตคติและทักษะ โดยมุ่งหวังให้บุคคลนั้นมี ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในเรื่องหนึ่งเรื่องใดโดยเฉพาะตามที่ต้องการ

5. การทำงานเป็นกลุ่ม หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมกัน ทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีเป้าหมายร่วมกัน มีการติดต่อประสานงานกัน มีการตัดสินใจร่วมกันและมีผลประโยชน์จากการทำงานร่วมกัน

6. สมรรถภาพในการทำงานเป็นกลุ่ม หมายถึง องค์ประกอบที่ทำให้ บุคคลสามารถทำงานเป็นกลุ่มร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันได้แก่ ความรู้ เรื่องการทำงานเป็นกลุ่ม เจตคติที่ดีต่อการทำคนเป็นกลุ่ม และทักษะในการทำงานเป็น

7. ความรู้เรื่องการทำงานเป็นกลุ่ม ในการวิจัยนี้จะครอบคลุมในเรื่อง ต่อไปนี้คือ ความรู้เรื่องกลุ่มและการทำงานเป็นกลุ่ม ความรู้เรื่องผู้นำและบทบาทหน้าที่ของผู้นำในการทำงานเป็นกลุ่ม ความรู้เรื่องสมาชิกและบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในการทำงานเป็นกลุ่มและความรู้เรื่องกระบวนการในการทำงานเป็นกลุ่ม

8. เจตคติที่ดีต่อการทำงานเป็นกลุ่ม ในการวิจัยนี้จะครอบคลุมในหัวข้อต่อไปนี้คือ เจตคติที่ดีต่อการทำงานเป็นกลุ่ม เจตคติที่ดีต่อหัวหน้าและบทบาทของหัวหน้ากลุ่ม เจตคติที่ดีต่อการเป็นสมาชิกและปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของสมาชิกกลุ่ม และเจตคติที่ดีต่อกระบวนการในการทำงานเป็นกลุ่ม

9. ทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม ในการวิจัยนี้จะครอบคลุมในหัวข้อต่อไปนี้คือทักษะในการวางแผน ทักษะในการปฏิบัติตามแผนงาน ทักษะในการประเมินผลงาน และทักษะพื้นฐานในการทำงานเป็นกลุ่มอันประกอบด้วยทักษะการสื่อความหมาย ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการอภิปราย ทักษะการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการจูงใจ ทักษะการสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานเป็นกลุ่ม

10. ผู้นำท้องถิ่นระดับหมู่บ้าน หมายถึง คณะกรรมการหมู่บ้านตาม พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2475 อันประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิประจำหมู่บ้าน คณะกรรมการฝ่ายกิจการต่าง ๆ

และหรือผู้ที่ได้รับการยอมรับนับถือจากผู้ที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านว่าเป็นผู้นำของหมู่บ้าน

11. เกณฑ์ในการประเมินหลักสูตร หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นจะถือว่ามีคุณภาพและประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับเมื่อ หลังการฝึกอบรมตามหลักสูตรแล้ว สมรรถภาพในการทำงานเป็นกลุ่มด้านต่าง ๆ ของผู้นำท้องถิ่นระดับหมู่บ้านที่เข้ารับการฝึกอบรมสูงกว่า ก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลการทดสอบหลังการฝึกอบรมจะต้องได้คะแนนเฉลี่ยในทุกด้านของสมรรถภาพไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 กับ ผลการใช้หลักสูตร วิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะต้องมีความพอใจหรือเห็นว่เหมาะสม ไม่ต่ำกว่าระดับปานกลาง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้หลักสูตรฝึกอบรมเสริมสมรรถภาพการทำงานเป็นกลุ่ม สำหรับผู้นำท้องถิ่นระดับหมู่บ้านในประเทศไทย เพื่อเป็นกรอบหรือแนวทางในการดำเนินการจัดการฝึกอบรม ผู้นำท้องถิ่นระดับหมู่บ้านได้ทุกพื้นที่ทั่วประเทศ
2. ได้เอกสารประกอบหลักสูตรฝึกอบรม อันได้แก่ ตารางการฝึกอบรม คู่มือวิทยากร คู่มือผู้เข้ารับการฝึกอบรม และเอกสารประกอบการฝึกอบรมอื่น ๆ
3. ได้สื่อประกอบการฝึกอบรมตามหลักสูตร